

Een dagje Groningen: zaterdag 11 juni 2016

Eerst hadden wij nog overwogen twee dagen naar het hoge noorden te gaan. Maar je moet dan het nodige meenemen en het vooruitzicht om op zaterdag of zondag met volle fietstassen de trein in te stappen was niet aantrekkelijk. Bovendien bleek het niet makkelijk in de driehoek Warffum - Kantens - Uithuizermeeden een geschikt overnachtingsadres te vinden. De enkele B&B's in het gebied waren al bezet, vermoedelijk vanwege het quiltfestival dat op allerlei locaties werd gehouden en dat ook ons derwaarts had gelokt: verschillende dorpskerken waar ik nog nooit in was geweest waren voor dit om de twee jaren door de Stichting Quiltfestival Noord Groningen georganiseerde festijn geopend. Dus toch maar het besluit genomen om op één dag op en neer te gaan. Het volgende punt van overleg was: huren we ter plekke fietsen, of nemen we die van onszelf mee? Nu is het zo dat je in heel Noord-Groningen geen fietsen kunt huren, tenzij je ingewikkelde afspraken met een van de weinige fietswinkels in de regio maakt. Het logische alternatief: de OV-fiets, verkrijgbaar op het station van Groningen. Maar helaas kun je er niet altijd zeker zijn dat er nog van die fietsen als je aankomt, ik heb het meer dan eens meegemaakt dat net de laatste OV-fiets voor mijn neus werd weggekaapt. Kortom: we kozen ervoor onze eigen fietsen mee te nemen en voor deze expeditie waren dat niet de zware elektrische exemplaren, maar de lichtere stadsfietsen.

Wat konden we op één dag allemaal doen? We hadden op de website van het festival gezien dat er ruim twintig locaties waren waar je quilts en aanverwante zaken kon zien. Onmogelijk om daar allemaal langs te gaan. Hoofddoel voor mij waren Warffum, Usquert, Kantens en Uithuizen. Mijn geboortedorp Rottum en Zandweer lagen dan op de route en wilde ik zeker niet missen. Verder was ik eerst van plan geweest bij ons bezoek aan Rottum nog Jan en Marry de Jong te ontmoeten. Hun naam en adres had ik achterhaald van de condoleancelijst van de begrafenis van mijn vader, in 2013. Jan de Jong was kerkvoogd en woonde op de boerderij Bethlehem. Daar, even buiten het dorp, had ooit een 'voorwerk' van het Julianaklooster van Rottum gestaan. Maar - dat hoorden we een dag later - de familie De Jong bleek niet thuis te zijn, ze waren een lang weekend weg voor een bruiloft in Leiderdorp.

Vrijdagavond: Marian kreeg enige twijfels. Na eerdere vrij gunstige weersvoorzichten werd er nu voor de nacht van vrijdag op zaterdag lichte regen voorspeld. Omdat het daarna vanuit het oosten droog zou worden, hebben we toch de spullen ingepakt. Als reislectuur had ik gekozen voor het boek 'Vrees en beven' van Søren Kierkegaard, bepaald geen lichte kost. We hadden ook de katern van de Trouw meegenomen met daarin - om onze hersencellen te trainen - het zaterdagse cryptogram en andere puzzels.

Na niet al te best geslapen te hebben - niet ongebruikelijk als je vroeg op stap wilt gaan - zagen we dat het om zes uur 's ochtends zoals voorspeld licht miezerde. Gelijk de computer aangezet om de buienrader te bestuderen: we zouden het erop kunnen wagen, grote kans dat het in Groningen droog bleef. Om kwart voor zeven de deur uit. Inmiddels regende het echter een stuk harder. Nog een half of een heel uur wachten? Maar dan had je de kans dat de treinen veel drukker waren en we er met de fietsen niet meer in konden. Dus met regenjassen en regenbroeken aan naar het station. Daar bij de automaat onze vrijreizendagen op onze OV-kaarten geladen en hetzelfde gedaan met de fietskaartjes, altijd een beetje omslachtig. Voor het fietstransport moet je apart betalen, en de OV-kaart moet je weer bij een paal ergens anders op het perron activeren.

Volgende probleem: de trein uit Utrecht naar Leiden was nog niet aangekomen, de aangegeven vijf minuten vertraging werd ruim overschreden. We hoorden van iemand anders dat er problemen waren met de spoorbrug over de Gouwe. Wat te doen? Op het andere perron stond het boemeltje naar Gouda al klaar, dan die maar nemen, hop erin. Maar toen kwam tot onze verrassing de trein uit Leiden naar Utrecht wel op tijd binnen. De fietsen weer van de ene trein in de andere gezet, er was ruim plaats. De vertrektijd van negen minuten over zeven werd echter niet gehaald, we zagen onze overstap in Utrecht al de mist in gaan. Inderdaad was de uiteindelijke vertraging twintig minuten. Maar de trein reed tenminste en we hadden niet al te veel spijt dat we niet via Gouda waren gegaan, dan had de reis zeker langer geduurd.

We misten dus in Utrecht wel onze aansluitende intercity naar Groningen. Er waren dan twee alternatieven: de stoptrein naar Zwolle, met meestal genoeg ruimte voor een paar fietsen, of de intercity naar Leeuwarden. We kozen voor deze laatste optie. Helaas bleek deze trein van het type 'doorlopkop' te zijn, waarvan we al wisten dat daarin maar op twee plekken - aan beide uiteinden van elk treindeel - een kleine ruimte waar twee of drie fietsen kunnen staan. De gok om eerst helemaal naar achteren te lopen pakte verkeerd uit, daar was het vol. Dus terug, eerst halverwege gekeken aan het einde van het eerste treinstel. Daar zat een man op het opklapbankje waar de fietsen mochten staan, niet van plan om op te stappen. Na enige onaangename woorden uitgewisseld te hebben uitgestapt en doorgelopen helemaal naar voren, naar de laatste mogelijkheid om fietsen neer te zetten, vlak achter de bestuurderscabine. Daar stonden er al twee, maar de dames die erbij hoorden waren vriendelijk en werkten

mee. Ik kon mijn fietsen nog naast twee andere schuiven en die van Marian tegen de overliggende deur aan. Dat ging prima, tot er in Amersfoort een conducteur binnenkwam die vertelde dat de fiets van Marian eruit moest, die belemmerde de vluchtweg van de machinist. Grote zucht, maar gelukkig vond ik nog een oplossing: de fiets van Marian bovenop de drie andere, de conducteur ging zowaar akkoord. Ik bleef bij op het balkon bij de twee dames zitten, zij waren van plan om vanuit Assen naar de Duitse grens te rijden en daar af te zakken naar het zuiden. Marian vond met enige moeite nog een plaatsje even verderop. Waarom was het zo druk in de trein? Er waren de luchtmachtdagen bij Leeuwarden, dit jaar extra veel toeloop vanwege de twee nieuwe JSF-straaljagers die net in Nederland waren gearriveerd. Later hoorden we dat automobilisten op weg daar naar toe uren lang in de file hadden gestaan en dat treinreizigers op het station in Leeuwarden ook lang hebben moeten wachten op aanvullend vervoer.

In Zwolle hebben we met vereende krachten de fietsen uitgeladen en overgezet op de trein naar Groningen, aan de andere kant van het perron. Gelukkig was dat geen doorloopkop, er was meer plaats, maar het was toch passen en meten om vier fietsen op hun plek te krijgen en de mensen die op de stoeltjes zaten (waaronder een moeder met een huilend kind) kregen echt niet het idee dat het slimmer zou zijn om ergens anders te gaan zitten. Maar goed, wij zaten verderop weer naast elkaar en konden onze aandacht wijden aan het cryptogram uit de krant. Pas op de terugweg vonden we de laatste opgave: 'Holt het dier terug?'. De wat flauwe oplossing: 'rentree'.

In Groningen stap je over op een andere vervoerder dus uitchecken bij de NS, en inchecken bij de Arriva. Dagen fietskaarten zijn gelukkig overal geldig, maar de controlepaaltjes en de aanduidingen die je daarop te zien en te horen krijgt verschillen, het blijft verwarrend. Was het inchecken nu wel of niet gelukt? Met een dagkaart maakt dat natuurlijk helemaal niets uit, bovendien hebben we geen enkele Arriva-conducteur gezien.

Het was onderweg zowaar droog geworden, ondanks het feit dat ik onderweg op mijn mobiele telefoon had gezien dat de wolken toch verder naar het oosten waren opgeschoven dan eerst was voorspeld. In de trein richting Roodeschool stond al een fiets, de berijder bleek ook naar het quilt-festival te gaan. Zij wilde eigenlijk in Baflo uitstappen, één halte eerder, maar besloot - om niet met de fietsen te moeten schuiven - net als wij dat een halte verder te doen, in Warffum. Daar waren wij een paar jaar geleden al geweest, maar niet verder dan het station: om vandaar te wandelen via Rottum naar Uithuizen.

Nu dan eindelijk het centrum van Warffum bezocht, niet alleen de kerk, maar tevens het openluchtmuseum 'Het Hoogeland' waar ook quilts werden geëxposeerd. Het was er in het dorp al aardig druk aan het worden met festivalbezoekers. In de kerk boven op de wierde kochten we een dagkaart voor alle locaties (8 euro per persoon) en zagen we de eerste quilts van de dag: fraai van kwaliteit, maar de exposante had er teveel bij zich waardoor ze deels over de banken heen waren gelegd en niet goed te zien waren. We ontdekten dat je er niet met je handen aan mocht zitten. Paar foto's gemaakt, ook van het orgel. Daarna naar het museum, niet alleen om de quilts te bekijken, maar ook het museum zelf. Naast het hoofdgebouw zijn er verschillende aangrenzende huisjes waar je via de tuin heen kon lopen. Interessant vooral het oude schoollokaal, een apotheek, diverse keukentjes, huiskamers en mooie kamers, een draaibaar tuinhuis voor tbc-patiënten en een soort hondenhok maar dan bedoeld voor baby's om buiten te liggen: een idee van een Groningse huisarts, en naar ons werd verteld nog steeds toegepast. Zelf werd ik indertijd als baby ook buiten in de tuin gestald: eerst om in het zonlicht van mijn gele kleur af te komen (gevolg van resusantagonisme, de eerste kwaal waar ik in mijn leven tegenop liep), later omdat ik zoveel hilde en dan hadden ze er binnen minder last van. Verrassing in het museum: bij de balie lag een boekje, met dvd-Rom, getiteld: 'Terug naar het klooster Sint Juliana, de ontstaansgeschiedenis van Rottum zichtbaar gemaakt'. Uitgegeven in 2015 in een beperkte oplage van vijfhonderd exemplaren. Ik heb het boekje gelijk aangeschaft. Het was inmiddels half een geworden, het was niet koud, het druppelde heel licht, maar we hebben ons niet tegen de regen hoeven kleden. Onze eerste doel was Breede, twee kilometer ten zuidwesten van Warffum, enkele boerderijen en een kerkje - eerder een ruime kapel, maar wel met een mooi orgel - oorspronkelijk horend bij de Breedenborg, een omgrachte borg. Ik had er nog nooit van gehoord, ik dacht altijd dat er maar een stuk of drie borgen in Groningen over waren gebleven: de Menkemaborg bij Uithuizen, de Ennemaborgh bij Midwolda en de Fraeylemaborg bij Slochteren. Maar er zijn er nog een paar meer, de Breedenborg is daar een van. Deze is minder bekend omdat het gebouw geen middeleeuwse uitstraling heeft: de borg kreeg rond 1850 haar huidige uitstraling.

Ik ga hier niet alle quilts beschrijven die we deze dag hebben gezien: er waren er van het traditionele type (regelmatige geometrische patronen), er waren ook 'art quilts' (gemaakt met allerlei technieken) en tenslotte waren er ook exposanten die allerlei 'frutsels' hadden gefabriceerd, kunstwerkjes van behandeld textiel.

Bij Breede waren buiten de kerk een paar bankjes onder de lindes, daar hebben we ons brood gegeten. Ik heb nog even gepraat met een echtpaar dat uit Bremen afkomstig bleek te zijn en dat van Groningen hield vanwege de oude dorpjes en de fietsmogelijkheden. We zagen later ook een reisbus uit België langs de quiltexposities rijden.

Van Breede zijn we via een andere route over het fietspad langs het 'Warffummer bos' en langs de spoorlijn terug naar Warffum en vandaar langs de provinciale weg naar Usquert gereden. Ik had dit laatste stuk uitgekozen omdat je langs deze weg enkele kapitale Groningse boerderijen kunt zien. In Usquert ook weer in de kerk geweest en daarna nog in het dorps huis, waar onder andere de quilts hingen (hele mooie) van de prijswinnaars van twee jaar geleden. Ik ontdekte dat ik die quilts het mooiste vond die een bepaald thema hadden. Een van de prijzinzendingen was ingericht als een boek met als thema het scheppingsverhaal uit Genesis. Grappig om te zien dat ook de achterkanten van deze quilts mooi waren om te zien. Dat deed mij denken aan de tentoonstelling in de Fundatie in Zwolle, waar we tijdens ons familieweekend geweest waren: daar waren achterkanten te zien van kruissteekborduurwerkjes, verzameld door Rob Scholte. Die achterkanten varieerden sterk in afwerking: van slordig tot heel netjes. De artistieke uitstraling was echter soms verbluffend en waarschijnlijk interessanter dan de realistische voorkant. Het melkmeisje van Vermeer in spiegelbeeld of een alpenlandschap met een expressionistisch effect. Bij de doorgestikte art quilts in Groningen viel echter de netheid op en kreeg je goed inzicht in de patronen.

De derde locatie (de molen) in Usquert hebben we maar gelaten voor wat het was: ik wilde op tijd via Rottum naar Kantens, omdat daar om drie uur nog op het orgel gespeeld zou worden. Van Usquert naar Rottum is het langs de provinciale weg maar drie kilometer; bij de afslag naar het dorp stond de eerste verkeersregelaar, auto's moesten op een weiland parkeren. We dachten zelfs eerst dat er een carboot-sale werd gehouden. Maar alle mensen kwamen voor de quilts. Op de vierde zelf stond bij de afslag naar de Kloosterweg de volgende man met een geel hesje, fietsers mochten doorrijden. Het was hier heel druk, sinds het vertrek van de roemruchte kermis (die was er nog halverwege de vorige eeuw, mijn vader heeft nog een conflict gehad omdat hij vanwege de kermis de aanvangstijd van een kerkdienst niet wilde aanpassen - later heeft hij daarom moeten lachen) heeft Rottum niet meer zoveel bezoekers gehad...

Wat viel ons in het dorp op: er staan verschillende huizen in het dorp te koop, het ziet er allemaal nogal verwaarloosd uit. Er is sprake van aardbevingsschade, Marian vroeg zich zelfs af of de kerk wel open zou zijn, een paar jaar geleden moest die tijdelijk gesloten worden omdat er stucwerk van het plafond was gevallen. Deze schade is gelukkig hersteld. Het mooiste huis van Rottum staat naast de kerk op de plek van de voormalige pastorie, de heg ernaast was nog wat hoger geworden. Later vernam ik dat daar nu een professor uit Groningen woont. Bij het begin van het paadje langs de begraafplaats was een soort van gedenksteen met maquette van het oude kloostercomplex aangebracht. De uit de 19^e eeuw daterende kerk - waar we al vaker in waren geweest - heet nu Sint Julianakerk, een beetje merkwaardig voor een protestants godshuis dat nooit kloosterkerk is geweest. Maar dat 'Sint' zullen ze er wel hebben bij gezet omdat de mensen anders konden denken dat de kerk naar onze vroegere koningin was vernoemd. In de kerk en ook buiten op het grasveld hingen fraaie, deels doorzichtige art quilts. De kunstenaar, Anco Brouwers, zegt daar zelf over: Het belangrijkste doel van mijn werk is het verwezenlijken van mijn ideeën. Ik probeer nieuwe manieren te vinden om met stof te werken en ik zoek daarbij de grenzen op. De inspiratie is heel divers. Het kan een geometrische vorm zijn, of iets specifiek van een land. Zoals kleur, design, architectuur of natuur. Terugkerende aspecten in mijn werk zijn: contrast, kleurgradatie, herhaling, eenvoud, rust, harmonie, balans en een verrassend element. Mooi omschreven, maar, je moet de werken er wel bij zien om het te begrijpen.

Rottum: ik had hier net als bij vorige bezoeken weinig last van sentimentele gevoelens, ik heb er ook maar twee jaar gewoond en de verhalen van mijn ouders waren niet zo opwekkend. Ook kreeg ik vandaag in de andere kerken die we bezochten geen diepzinnige gedachten, er was - maar dat was te verwachten - weinig sprake van een gewijde sfeer.

Snel door naar Kantens, weer twee kilometer verderop naar het zuiden. In tegenstellingen tot de eerdere godshuizen die we bezicht hadden heeft de kerk van Kantens nog een duidelijk gotisch-romaans uitstraling, gebouwd van fraaie kloostermoppen. Ook in deze kerk was het door de vaste bankopstelling niet eenvoudig voor de exposant(en) om de quilts op te hangen; ook begonnen onze hoofden wat overvuld te raken van wat we allemaal hadden gezien. Gelukkig ging er een lichtje branden op het orgel, en hoorden we even later de eerste klanken. Zo te horen geen professioneel geschoolde organist, maar wel een prachtig rustig geluid van dit uit de 17^e eeuw daterende instrument. Ik heb het nog even opgezocht: het orgel stond gestemd in de 1/6 komma middentoonstemming; daarin is er voor de meeste toonsoorten een beter compromis tussen de zuiverheid van de tertsen en kwinten dan in de moderne gelijkzwevende stemming. De exposities in de molen en het dorps huis 't Schienvat in Kantens hebben we overgeslagen, en toen door via het fietspad langs het Boterdiep naar Doodstil en Zandweer: ook daar weer een fraaie oude kerk (daar waren we ook al eens in geweest), de, met orgelspel, dit keer van een duidelijk meer ervaren organist. Hij speelde Franse barokmuziek en dat was misschien een beetje vreemd voor een orgel dat nog zo duidelijk in de Noord-Duitse stijl is gebouwd (Hinsz, 1731). De fraaie art quilts waren in deze kerk goed zichtbaar opgehangen. Marian heeft nog een mapje met vier foto's gekocht. Net als bij een eerder bezoek vlogen de gierzwaluwen rond de kerk, met zijn losstaande toren met zadeldak.

De laatste etappe: van Kantens naar Uithuizen, via het fietspad dat begint bij de voormalige steenfabriek Ceres. Het water heet hier Boterdiep, maar daar zijn er meer van in Groningen. Vlakbij Doodstil kwamen we nog een fietser tegen die ons de weg vroeg naar Loppersum; hij had geen zin om zijn mobieltje uit de fietstas te halen en de kaart daarop te raadplegen. Maar hij zat wel op de verkeerde route.

We hadden geen zin meer om in Uithuizen bij de Menkemaborg te gaan kijken, waar in het koetshuis ook quilts hingen, maar zijn rechtstreeks naar de kerk gereden. Die hing vol met een - veel te groot - aantal traditionele 'beddengoedquilts', vrijwel allemaal met zuurstokroze als bepalende kleur: dat vonden wij niet zo inspirerend. Op een tafel in het koor lagen enkele orgelboeken en cd's ter inzage en te koop; ik heb een dubbel-cd gekocht met daarop stukken van Bach, gespeeld op de orgels van Uithuizen (had ik nog niet), Appingedam (vind ik zo'n mooie klank hebben) en Godlinze (had ik ook nog niet).

Tegenover de kerk is een winkel van Albert Heijn. Daar proviand voor de terugreis gekocht: twee bakken met maaltijdsalades (in de bonusaanbieding), wat vruchtenkwark, iets te drinken en twee Groninger koeken van het onovertroffen merk Knol om mee naar huis te nemen: daarvoor hoefden we dus niet meer naar de winkel van Knol op het Zuiderdiep in Groningen. We hadden hierna nog een half uur tijd voordat de trein ging, en omdat we als afsluiting van onze quilt-expeditie toch wat anders wilden ervaren dan dat beddengoedgedoe, zijn we op weg gegaan naar de rooms-katholieke kerk. Het bleek alleen wat lastig daar te komen omdat er een kermis was in het dorp en een muziekpodium de hele breedte van de dorpsstraat in beslag nam. Dus omgereden, maar halverwege gestopt bij het gebouw van de doopsgezinde broeders, waar ook quilts hingen. Daar was het vrij rustig en hebben we nog een paar werkstukken bewonderd. Toen was het genoeg geweest: terug naar het station, kleine omweg via de Oosterstationsstraat, ter nagedachtenis aan Tante Aagtje, onze voormalige Rottumse buurvrouw die hier - na een periode in Zandweer - haar laatste jaren heeft doorgebracht en waar wij ooit hebben gelogeed. Ze had eens moeten weten dat wij een door haar aan mijn ouders geschonken 'kaststel' (drie vazen van een onbekend merk) onlangs naar de braderie in Alphen hebben afgevoerd.

In de trein van Uithuizen naar Groningen was voldoende plaats voor ons en onze fietsen, zelfs voor een fiets met een enorme groentekist voorop. Ik zou niet weten wat de NS-conducteurs zouden zeggen als je daarmee de trein zou instappen. We hadden inmiddels besloten om terug via een andere route te gaan: met de trein van Groningen die rechtstreeks via Lelystad en Schiphol naar Leiden reed. We hadden gezorgd voor een ruime overstaptijd, om niet als laatste bij de trein te zijn. En die kwam net aanrijden toen wij in Groningen arriveerden. We hadden alle tijd om een plekje uit te zoeken, hebben eerst bij onze fietsen de maaltijdsalades verorberd en zijn daarna boven gaan zitten, om later een goed uitzicht te hebben op het Hollandse steppenlandschap bij de Oostvaardersplassen. Nog wat gelezen in Kierkegaard: bepaald geen lichte kost. En toen werd het toch nog even spannend: op het mobieltje las ik dat er een wisselstoring was tussen Leiden en Alphen, en dat er geen treinen zouden rijden, of met vertraging. Vanwege de kleine liften op het station in Leiden waar nog meer mensen wilden instappen, duurde het even tot we allemaal beneden waren en toen was het toch nog even haasten omdat de trein naar Alphen gewoon op de aangegeven tijd vertrok. Allerlaatste probleempje: op de fietsplek bleek zich een rolstoel te hebben geïnstalleerd; wij zijn toen maar naar de rolstoelplek gegaan om daar de fietsen neer te zetten, handig naast de wc, we hebben het netjes gevraagd aan de conducteur. Daarna ging alles zonder problemen, om 21.37 uitgecheckt op het station Alphen, een kwartiertje later thuis. Daar hoorden we dat er nu helemaal geen treinen reden tussen Leiden en Alphen: wij hadden dit keer geluk gehad.

Maandagavond belde Jan de Jong nog op uit Rottum. Hij vertelde dat hij geen Groninger van geboorte was, maar oorspronkelijk uit de Alblasserwaard kwam: een wat meer kerkse omgeving dan het Groningse Hogeland. Wij zijn tot de slotsom gekomen dat er in Rottum wel niemand meer leefde die mijn ouders nog gekend hebben. Ook vertelde hij dat inwoners van Rottum het recht hebben op een gratis graf op de begraafplaats: je moet dan wel in het dorp zelf wonen, of als geboren Rottummer in een bejaardenhuis in de omgeving. Maar om voor dat oude kloosterrecht naar het dorp te willen verhuizen: nee, daaraan heb ik geen behoefte. Andere dorpjes in Groningen zie er echt leefbaarder uit, bijvoorbeeld Warffum en hebben een interessantere combinatie van huizen, winkels, een kerk en een station. Jaarlijks wordt er een internationaal (volks-)dansfestival gehouden: Op Roakeldais en om de twee jaar zit je midden in het quilt-gebeuren.

Nawoord: ik heb dit uitgebreide verslag geschreven als een soort 'tijdsdocument'. Dan kan wie dit later leest zich verbazen over de alledaagse probleempjes van een dagje uit in Nederland.

Jan Bouterse, Alphen aan den Rijn, 15 juni 2016